

Soome parlamendivalimised 2015

19. aprillil peetud Soome parlamendivalimistel võidutses Soome Keskerakond (*Suomen Keskusta*), kes kogus valimistel 21,1% häältest ja võitis 200-kohalises Soome parlamendis (*Eduskunta*) 49 mandaati. Mandaatide arvult tõusis 38 saadikukohaga teisele kohale Põlissoomlaste (*Perussuomalaiset*) erakond, kes kogus küll 0,5% vähem häáli kui valimistele peaministri parteina vastu läinud Rahvuslik Koonderakond (*Kansallinen Kokoomus*), kuid sai viimastest ühe koha enam. Neljanda suurema jõuna Soome poliitmaastikul võitis Sotsiaaldemokraatlik Partei (*Suomen Sosialidemokraattinen Puolue*) 16,5% hääletajate poolehoiu, mis annab neile uues *Eduskunta* koosseisus 34 mandaati. Jõuliselt parandas oma eelmiste parlamendivalimiste tulemust Roheline Liit (*Vihreä liitto*) – 1,2 protsendipunkti rohkem toetust tähendas parlamendis 15 kohta, mis on viis kohta enam, kui erakond sai 2011. aasta valimistel.

Valimistest võttis osa 70,1% hääleõiguslikest valijatest, mis on 2,7% rohkem kui 2011. aastal. Kolmandik valijaist otsustas kasutada eelhääletamise võimalust.

Tabel 1. Valimistulemused 2015

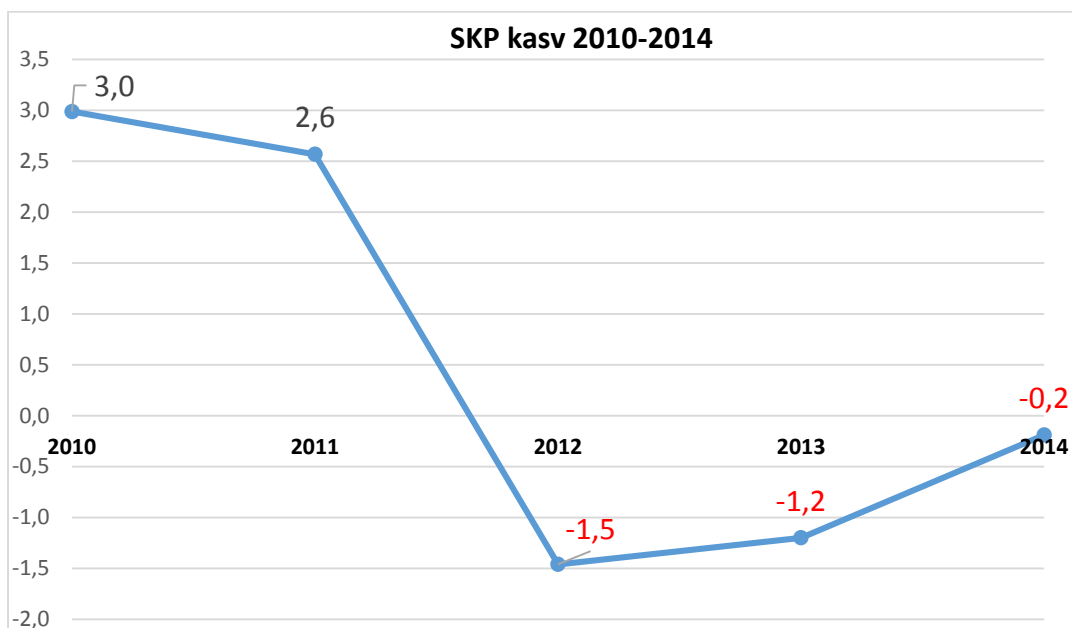
Erakond	M 2015	%	M 2011	%	M vahe 2011/2015
Keskerakond	49	21,1	35	15,8	14
Põlissoomlased	38	17,7	37	19,1	-1
Koonderakond	37	18,2	44	20,4	-7
Sotsiaaldemokraadid	34	16,5	42	19,1	-8
Roheline Liit	15	8,5	10	7,3	5
Vasakliit	12	7,1	14	8,1	-2
Rootsi Rahvapartei	9	4,9	9	4,3	0
Kristlikud Demokraadid	5	3,5	6	4	-1
Ahvenamaa esindaja	1	0,6	1	0,3	0

Allikas: vaalit.fi

Valimistele läks Soome vastu olukorras, kus 2011. aasta valimiste järel moodustunud kuue osapoolega valitsusest (Koonderakond, Sotsiaaldemokraatlik Partei, Soome Rootsi Rahvapartei, Kristlikud Demokraadid, Vasakliit, Roheline Liit) oli alles jäänud neli. 2014. aasta märtsis lahkus koalitsioonist Vasakliit (*Vasemmistoliitto*), kes vastustas toonaseid sotsiaaltoetuste kärpeid, ning pool aastat hiljem otsustasid valitsusliidust välja astuda ka rohelised, kes olid vastu uue tuumajaama ehitamisele. 2011. aasta valimistel peaministriks tõusnud Jyrki Katainen teatas 2014. aasta suvel, et ei jätkka ei peaministri ega Koonderakonna esimehena, ning asus tööle Euroopa Komisjoni volinikuna. Koonderakond valis partei uueks esimeheks ja peaministriks senise välisministri Alexander Stubbi, kuid uus koalitsioon, mis koosnes ideoloogiliselt väga erinevatest osapooltest, ei suutnud valimiste eel ellu viia Soome jaoks eluliselt vajalikke majandusreforme. Samuti pahandas valijaid ka koalitsiooni võimetus toime tulla ühiskonnas palju kõneainet tekitanud tervishoiureformiga.

Peamine valimis- ja kampaaniateema oli nii valijate kui erakondade jaoks majanduse olukord ja eriti selle tulevikuväljavaated. Peamine murekoht on olnud olematu, kohati isegi negatiivne, majanduskasv. Tulenevalt majanduse stagnatsioonist on kangekaelselt kõrgel tasemel püsinud tööpuudus, mis on eriti probleemiks just noortele (noorte tööpuudus ulatus 2015. aasta alguses 21,3 %-ni). Prognoosid 2015. aasta kohta pole samuti väga paljulubavad, SKP kasv jääb ennustuste kohaselt alla 1 %-i.

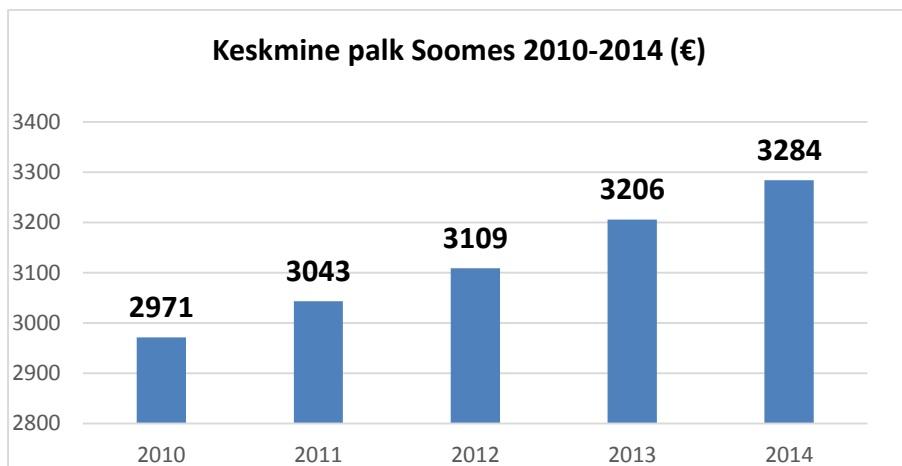
Joonis 1. SKP kasv 2010-2014

Allikas: IMF

Põhjuseid on mitmeid - Ukraina kriisi tõttu kehtestatud Venemaa-vastased kaubandussanktsioonid on oluliselt mõjutanud Soome ekspordi (kümnedik Soome ekspordist oli seotud Venemaaga), maailmaturul on vähenenud nõudlus paberi järele, mis toidab Soome jaoks väga olulist metsatööstust ning Soome majanduse kunagine lipulaev Nokia on kaotanud juhtpositsiooni mobiiltootjate seas (vahetult enne valimisi rõõmustas soomlasi siiski teadaanne, et Nokia ostab mobiilitööstusettevõtte Alcatel-Lucenti). Samal ajal on pidevalt kasvanud riigi keskmine palk, millele tootlikkus ei ole järele jõudnud. See kõik on muutnud mitmed Soome kaubad maailmaturul konkurentsivõimeetuks.

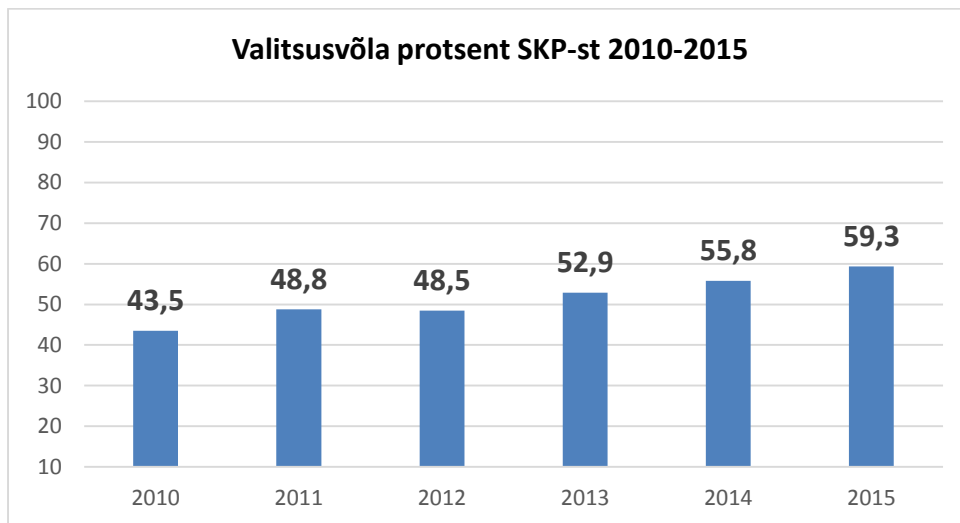
Joonis 2. Keskmine palk 2010-2014

Allikas: <http://www.tradingeconomics.com/finland/wages>

Valimiste eel juhiti palju tähelepanu ka valitsusvõla kiirele kasvule mõõdetuna suhtena SKP-sse. Pea kõik suuremad erakonnad lubasid valitsusvõla vähendamiseks astuda otsustavaid samme, kuid kuna sotsiaalkulutuste osakaal eelarvest on heaoluühiskonnale iseloomulikult väga kõrge ning neid kärpida on koalitsioonivalitsuses keeruline, jäid need lubadused vähekonkreetseteks ja üldisteks. Kõik suuremad erakonnad on rõhutanud kasinusmeetmete vajalikkust valitsusvõla vähendamiseks, kuid meetmete ulatuses ja võla vähendamise kiiruses valitsevad väga erinevad arusaamad.

Joonis 3. Valitsusvõla protsent SKP-st 2010-2015

Allikas: <http://www.tradingeconomics.com/finland/government-debt-to-gdp>

Valimiste võitja Keskerakond lubas kümne aasta jooksul luua 200 000 uut töökohta, kuid mille arvelt, seda täpsemalt kirjeldamata. Ühe olulise lubadusena lubati vähendada bürokraatiat ja avaliku sektori töötajate arvu ning kärpida ettevõtlusmaks. Keskerakonna populaarsuse taga võib näha ka erakonna esimehe isikut - erasektoris miljonäriks tõusnud Juha Sipilä taust sobis kampaanias ideaalselt peamiste majandusalaste lubaduste garantiiks.

Põlissoomlaste mandaatide arvult teine valimistulemus oli valimiseelsete arvamusküsitluste kohaselt pisut üllatav, kuid erakond keskendus oma tugevatele külgedele – immigratsioonivastasusele, lubadusele seista Soome tavalise tööinimese ja vähekindlustatute eest. Erinevalt eelnevatest valimistest on Põlissoomlaste liider Soini avalikult teatanud, et soovib minna loodavasse koalitsioonivalitsusse. Kui Põlissoomlased peaks jagama valitsusvastutust, saab eeloleval suvel üks uue valitsuse tõsisemaid proovikivisid olema Kreeka abipakett, mida Soini juhitud erakond ei soovi vähemalt avalikult toetada. Koonderakond ja sotsiaaldemokraadid maksid valimistel lõivu eelkõige valitsusvastutuse tõttu – majandusraskusi tunnetavad ja tunnistavad valijad näitasid süüdlasi otsides näpuga just nende kahe partei poole. Sotsiaaldemokraadid tegid kampaanias kõik endast oleneva, et end valitsevast koalitsioonivalitsusest distantseerida, kuid see taktika osutus siiski liiga keeruliseks ülesandeks, sest just partei esimehe Antti Rinne käsutuses oli rahandusministri portfell. Taktika läbikukkumist näitas ka Rinne valimistulemus – 12147 häält, mis oli üle kahe korra vähem kui samas ringkonnas Koonderakonna esinumbrina kandideerinud Alexander Stubbil ja põlissoomlasest Timo Soinil.

Soome parlamendi valimissüsteem on Eestile vägagi sarnane: 200 saadikut valitakse 12-st mitmemandaadilisest ringkonnast (2013. aastal ühendati neli väiksemat ringkonda kaheks suuremaks ringkonnaks) ja ühest ühemandaadilisest (Ahvenamaa saar). Mitmemandaadiliste ringkondade suurus varieerub 7-st mandaadist (Lapimaa) 35-ni (Helsingi äärelinnu haarav Uusimaa ringkond), keskmine mandaatide arv on 13. Mandaatide arvutamiseks ringkondades kasutatakse d'Hondti meetodit.

Kandidaate saab üles seada erakond või valimisliit, millel on ette näidata 5000 valimisõigusliku kodaniku toetusallkiri. Valija annab hääle kandidaadile, kuid erinevalt Eestist jagatakse kõik mandaadid välja ringkondades ehk puudub kompensatsioonimandaat.

Suuremate parteide esinumbrid (Soini, Rinne ja Stubb) läksid mandaate püüdma Soome suurimas Uusimaa ringkonnas, seevastu Keskerakonna liider Sipilä jäi truuks koduringkonnale Oulus. Kõige rohkem hääli kogusidki parteide esimehed - Juha Sipilä, Timo Soini, Alexander Stubb ja Soome Rootsi Rahvapartei esimees Carl Haglund. Väga palju hääli kogus ka Koonderakonna kandidaat, saatejuhina kuulsust kogunud, ja ka eelmisesse *Eduskunta* koosseisu kuulunud Jaana Pelkonen.

Soome parlamendi valimissüsteem on Eestile vägagi sarnane: 200 saadikut valitakse 12-st mitmemandaadilisest ringkonnast (2013. aastal ühendati neli väiksemat ringkonda kaheks suuremaks ringkonnaks) ja ühest ühemandaadilisest (Ahvenamaa saar).

Tabel 2. Soome parlamendivalimiste 5 suurimat absoluuthäälte kogujat

Kandidaat	Erakond	Hääli 2015
Sipilä, Juha	Keskerakond	30733
Soini, Timo	Pölissoomlased	29441
Stubb, Alexander	Koonderakond	27003
Haglund, Carl	Soome Rootsi RP	21363
Pelkonen, Jaana	Koonderakond	15954

Allikas: vaalit.fi

Kui vaadata kandidaatide valimistulemust protsendina valimisringkonnas kokku antud häältest, tegi ka selles arvestuses parima valimistulemuse Juha Sipilä. Esivieeteistkümnes ei domineeri siiski vaid parteiliidrid. Samuti on põhjamaale omaselt suurte häälte magnetite hulgas palju naisi.

Tabel 3. Edukaimad kandidaadid 2015

		hääli	erakond	Kokku hääli ringkonnas	% koguhäältest ringkonnas
1	Sipilä, Juha	30733	Keskerakond	250655	12,26
2	Kulmuni, Katri	9702	Keskerakond	101458	9,56
3	Mäntylä, Hanna	8072	Pölissoomlased	101458	7,96
4	Salonen, Kristiina	9560	Sotsdem.	123003	7,77
5	Huhtasaari, Laura	9259	Pölissoomlased	123003	7,53
6	Ihalainen, Lauri	10354	Sotsdem.	151906	6,82
7	Kalmari, Anne	10216	Keskerakond	151906	6,73
8	Pekkarinen, Mauri	9170	Keskerakond	151906	6,04
9	Andersson, Li	15071	Vasakliit	264597	5,70
10	Soini, Timo	29441	Pölissoomlased	521822	5,64
11	Stubb, Alexander	27003	Koonderakond	521822	5,17
12	Essayah, Sari	11186	Kristlik-dem.	217977	5,13
13	Heikkinen, Hannakaisa	10714	Keskerakond	217772	4,92
14	Urpilainen, Jutta	11627	Sotsdem.	246905	4,71
15	Pelkonen, Jaana	15954	Koonderakond	361487	4,41

Allikas: vaalit.fi

Eduskunta spiiker - sotsiaaldemokraadist Eero Heinäluoma - osutus taas uude koosseisu valituks, kogudes Helsingi valimisringkonnas 9703 häält. Kaks senist aseesimeest - Pekka Ravi Koonderakonnast ja Anssi Joutsenlahti Pölissoomlaste ridadest - uude koosseisu ei kuulu. Joutsenlahti otsustas valimistel enam mitte kandideerida, Ravi 3309 häält Savo-Karjala ringkonnas tähendas, et ta on oma ringkonna esimene asendusliige. Pole kahtlust, et valimiste järel moodustab valitsuse Keskerakond, Juha Sipilä eestvedamisel. Pisut raskem on ennustada, milline saab olema koalitsioonipartnerite valik. Ehkki paljud välisvaatlejad on kahelnud, kas Pölissoomlaste parteid valitsusse kaasatakse, on siiski nende valitsusse võtmine ja seega valitsusvastutuse jagamine väga tõenäoline. Kindlasti püüab Keskerakond hoiduda eelmise valitsuse vigadest ja läbi ajada vähemate valitsuspartneritega, seetõttu on väga tõenäoline, et valitsus piirdub kolme parteiga. Keskerakonna, Pölissoomlaste ja Koonderakonna valitsusel oleks 200 mandaadilises parlamendis 124 kohaga üsna kindel enamus, tegu oleks ideoloogiliselt parempoolsusele kalduva valitsusega. Kindlasti ei ole välistatud ka sotsiaaldemokraatide ühinemine valitsusega, kuid seda pigem Pölissoomlaste või Koonderakonna asemel.

Riho Kangur
nõunik
tel 6643

Õigus- ja analüüsisosakond on Riigikogu struktuuriüksus, mis nõustab rahvaesindajaid ja nende heaks töötavaid ametnikke. Käesolev informatsioon on koostatud osakonna algatusel. Autorid on valmis arutlema huvilistega töö sisu üle. Kõik kommentaarid on teretulnud.